

**DEVLET İNŞA SÜRECİNDE TERÖRLE MÜCADELE SORUNU:
İRAK ÖRNEĞİ VE TÜRKİYE ÜZERİNE ETKİLERİ¹**

THE PROBLEM OF STRUGGLING WITH TERRORISM IN THE PROCESS OF STATE
BUILDING: THE EXAMPLE OF IRAQ AND ITS EFFECTS ON TURKEY

Yrd. Doç. Dr. Zafer AKBAŞ

Düzce Üniversitesi İşletme Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

Abstract

Iraq invaded Kuwait in 1990. Thereupon, Iraq was intervened by the United Nations and expelled from the Kuwait territory. Following this period, Iraq was started to be overseen by the UN. In 2003, Iraq was invaded by the United States on the grounds of not adhering to the resolutions of the United Nations Security Council, promoting terrorism and producing Weapons Of Mass Destruction.

Known as the Second Gulf War (2003), it was the war when the United States of America, lost its prestige and disregarded the UN and it was the war the legitimacy of which is controversial.

After American intervention, Iraq's infrastructure, economy, social structure and the state structure of Iraq collapsed. The reconstruction which was started under these circumstances in Iraq has been keeping on 2012. State-building process of the state involve a series of social, political and economic structuring phases. Within this period, security vulnerability arose in the region and the region has turned into a activity area of terrorist organizations.

Iraq and Turkey have similar historical, social, geographical and strategic connections. The latter Turkey, has been affected economically, socially and politically by the on going changes in Iraq. Particularly, the attacks of PKK terrorist organization based in rural northern Iraq have become a severe security problem for Turkey.

Keywords: Turkey, Iraq, State-building, Terrorism, PKK.

---

¹ Bu çalışma I. Uluslararası Terörizm ve ***Sınırşan Suçlar*** Sempozyumunda (13-15 Kasım 2009, Antalya) 13 Kasım 2009'da sunulan bildirinin genişletilmiş ve güncelleştirilmiş halidir.

Öz

Irak, 1990'da Kuveyt'i işgal etmiştir. Bu işgal üzerine Birleşmiş Milletler (BM) tarafından Irak'a müdahale edilmiş ve Irak, Kuveyt topraklarından çıkarılmıştır. Bunu izleyen süreçte Irak, BM tarafından denetlenmeye başlanmıştır. Irak, ABD tarafından Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarına uymadığı, teröre destek verdiği, Kitle İmha Silahları ürettiği gerekçeleri ile 2003'te işgal edilmiştir.

İkinci Körfez Savaşı (2003) olarak adlandırdığımız bu savaş, ABD'nin büyük prestij kaybettiği, Birleşmiş Milletler'i devre dışı bıraktığı ve meşruiyeti tartışmalı olan bir savaştır.

ABD müdahalesi sonrasında, Irak'ın alt yapısı, ekonomisi, sosyal yapısı ve devlet yapısı çökmüştür. Irak'ta bu şartlar altında başlatılan devlet inşa 2012'de devam etmektedir. Devlet inşa süreçleri, ülkeler için bir dizi sosyal, siyasal ve ekonomik yapılanma aşamalarını içermektedir. Bu süreçte bölgede güvenlik açığı doğmuş ve bölge adeta terör örgütlerinin eylem alanı gelmiştir.

Irak ve Türkiye benzer tarihsel, toplumsal, coğrafi ve stratejik bağlara sahiptir. Türkiye, Irak'ta yaşanan gelişmelerden ekonomik, sosyal ve siyasal boyutta etkilenmektedir. Özellikle Kuzey Irak kırsalında yerleşik PKK terör örgütünün eylemleri Türkiye için büyük bir güvenlik sorunu haline gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Irak, Devlet İnşa, Terörizm, PKK.

Giriş

Devlet inşa, yeniden kurulmaya çalışılan devletler için çok önemli bir süreci ifade etmektedir. Küreselleşmenin başlaması ve Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ile birlikte devletlerin uluslararası ilişkilerdeki rolü tartışmaya açılmıştır. Devletlerin başta egemenlik olmak üzere siyasal ve ekonomik alana ait bazı yetkileri uluslararası örgütlere aktarılmaya başlandı. Her ne kadar devletin rolünde değişimler yaşansa da devlet hala uluslararası ilişkilerin en önemli aktörü olarak varlığını sürdürmektedir.

ABD, SSCB'nin yıkılması, Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ve "Yeni Dünya Düzeni"nin hegemon devleti haline gelmesi ile birlikte, özellikle 2001 sonrasında askeri güç kullanarak uluslararası alana müdahale etmeye başlamıştır. Bu müdahalenin en somut örnekleri, Afganistan ve Irak müdahaleleridir. ABD, terörle mücadele iddiasıyla müdahale ettiği ve yıkılmasına neden olduğu devletleri, daha sonra inşa etme arayışına girmiştir. Bu bağlamda yapılan çalışmaların elde edilmek istenilen sonuçları, üzerinden bunca zaman geçmesine rağmen, günümüzde dahi alınabilmiş değildir. Irak'ta yerleşen ve eylem yapan terör örgütleri, gerek Türkiye gerekse Irak ve bölge için güvenliği, istikrarı, barışı tehdit etmekte, toplumlara zarar vermektedir.

Çalışmada devlet inşa sürecinde terörizm konusunda yaşanan sorunlara ve bu sorunların kaynaklarına değinilmeye çalışılacaktır. Ayrıca terörizm olgusunun devlet inşa süreçlerini ne yönde etkileme olasılığının olduğu irdelenmeye çalışılacaktır. Bu konular Irak örneğinde ele alınırken terör unsurlarına ve eylemlerine yer verilecek ve bunların Türkiye'yi ne yönde etkilediği ya da etkileme olasılığının bulunduğu da incelenecektir.

Devlet İnşa Süreçleri ve Terörizm

Devlet inşa süreci bir taraftan yeniden kurulmak istenen ülkeler için diğer taraftan yeniden yapılandırılmak istenen ülkeler için geçerli olabilecek bir süreçtir. Her iki şekilde de ortaya çıkabilecek olan devlet inşa süreci çeşitli düzeylerde zorluklarla mücadele edilmesi gereken bir süreçtir.

Devlet inşa süreci, şiddetin kontrol edilmesi, hukuk sisteminin yeniden kurulması, ihtiyacı karşılamaya yeten ve sorumluluk üstlenen kurumların meydana getirilmesi gibi bir takım süreçleri içermektedir. Bu süreçler uzun dönemli ve çatışma da içeren süreçlerdir (Fritz and Menocal, 2007: 4). Fukuyama'ya (2006: 3) göre, çatışma sonrası ülkelerdeki devlet inşa süreçleri, o ülkenin ulusları tarafından gerçekleştirilemezken yabancılar tarafından da kısa süre içinde gerçekleştirilemez.

Devlet inşa sürecinin önemli bir boyutu devlet inşa sürecinin dış dinamiklerle mi yoksa iç dinamiklerle mi yapıldığı, yoksa bunların birleşimi bir süreç olarak mı ortaya çıktığıdır. Ayrıca devlet inşa süreçleri bazen tamamen sivil unsurlarla yapılırken diğer taraftan askeri müdahaleler yoluyla da yapılmaktadır.

Devlet inşa sürecinde başlatılan ilgili devlet için istikrar ya da denge kazandırmayı amaçlayan operasyonların; yerli kurumların yeniden inşasına, tesislerin düzenlenmesine, yargı sisteminin güvence altına alınmasına, özel sektörün gözden geçirilmesine ve yeniden inşasına, ekonomik faaliyetlerin düzenlenmesine ve bunun için altyapının iyileştirilmesine ve en nihayetinde temsili hükümet kurumlarının geliştirilmesine de yardım etmesi, bu konuları da içermesi gerekir (Watson, 2008: XIII).

Küreselleşme ve Soğuk Savaş döneminin sona ermesi, devlet başarısızlıklarını, zayıflıklarını, kırılma noktalarını ve aynı zamanda etnik yapılar da yeniden bir canlanmayı meydana getirmiştir (Rear, 2008: 103). Devlet inşa süreçleri devlet zayıflıklarının, kırılma noktalarının giderilmesi bakımından da bir çözüm yöntemi olarak da uygulanmaktadır.

Devlet inşa süreçlerinin 2000'li yılların başından beri en önemli örnekleri olarak önce Afganistan daha sonra Irak'ta başlatılan ve 2012'de hala devam eden süreçlerdir. Irak ve Afganistan örnekleri her ne kadar nitelikleri bakımından farklı olsalar da sonuç olarak devlet inşa süreçlerinin zorluğunun fark edilmeleri bakımından önemli iki örnek olarak değerlendirilebilir (Lakhdar, 2007: 6). Ancak ABD, devlet inşa ve istikrar kazandırıcı operasyonlarını uzun zamandan beri sürdürmektedir. Bu bağlamda olmak üzere, ABD'nin 1898 ile 1946 arasında Filipinler çabaları en uzun süreli iken 1959 ile 1975 arasındaki Güneydoğu Asya'daki çabaları ise ikinci en uzun süreli çabalarıdır (Watson, 2008: 9). Bu örnekler Irak ve Afganistan örnekleri ile de birleştirilince devlet inşa süreçlerinin uzun soluklu süreçler olduğu söylenebilir.

Herhangi bir devlet inşa sürecinin ilk ve en öncelikli aşamaları olarak şu faktörler sayılması söz konusu olabilir (Dobbins, Jones, Crane, Degrasse, 2007: XXIII);

a)Güvenlik (barışı koruma, kanunlaştırma düzenlemeleri ve uygulamaları, güvenlik reformu), b)İnsani Yardım (rehineleri kurtarma ve koruma, potansiyel ve salgın hastalıkları ve açlığı önleme), c)Ekonomik Denge (ulusal ve uluslararası piyasaya açık dengeli bir ekonomi oluşturma), d)Demokratikleşme (siyasi partilerin, özgür basının kurulması, sivil toplumun meydana getirilmesi ve seçimler için hukuki ve anayasal yapının oluşturulması), e)Kalkınma (ekonomik büyümeyi sağlama, fakirliği azaltma ve alt yapı iyileştirmeleri).

Güvenlik, insani yardım, ekonomik denge, demokratikleşme ve kalkınma gibi unsurlar belli bir standarda ulaşacak olursa, devlet inşa süreci büyük bir aşama kaydedebilecektir. Bu unsurlar bakımından asgari standartların yakalanmaması halinde, devlet inşa sürecinin sağlıklı yürütülmesi olanaksızdır. Söz konusu durum Irak gibi devletin yıkıldığı ve yeniden inşa edilmeye çalışıldığı ülkeler için de geçerli olan bir durumdur.

Devlet inşa süreçlerinin başarı olasılığını artıran en önemli faktörlerden birinin ulus olduğu ve bu süreçte ulusla kurulan ilişki şeklinin son derece yaşamsal öneme sahip olduğu söylenebilir. Bu ilişkinin pozitif yönlü olması süreci daha kolay, daha az maliyetli ve başarı ihtimali daha yüksek konuma taşıırken tersi durumlarda da istenen sonuçların alınması zorlaşmaktadır.

Devlet-toplum ilişkileri günümüz devlet inşa süreçleri bakımından önemli kabul edilen unsurlardan biridir. Devlet toplum ilişkileri, gerek güçlü devletler için gerekse zayıf devletler için devletin inşası bakımından üzerinde durulması gereken bir konudur. Devlet toplum ilişkileri özellikle zayıf devletler üzerinde güçlü devlet yapılarına göre daha büyük ve derin etkiye sahiptir (Rear, 2008: 26). Devlet toplum ilişkilerinin iyi kurgulanması devlet eylem ve kararlarının, hatta bir anlamda toplum nezdinde bizatihi devletin de meşruiyetini sağlayacaktır. Devlet yapısının daha sağlam temeller üzerinde inşa edilmesi sonucunu verecektir. Bir anlamda devlet ulusuna, ulus da devletine muhtaçtır. Devlet ve ulus kaynaşmasının en üst düzeyde gerçekleşmesi ülkenin güçlü olmasını ve toplumun daha yüksek bir refah düzeyine erişmesine işaret eder. Bu durum devlet inşa süreçleri içinde geçerlidir denilebilir. Devlet ulus kaynaşmasının yaşandığı durumlarda, devlet inşa süreci önündeki engeller azalacağı, terörün kaynak sorunu yaşayacağı ve varlığını devam ettirmekte zorlanacağı öngörülebilir. Bu nedenle devlet inşa sürecinde devlet-millet ya da toplum kaynaşmasına önem verilmesi başarıyı artıracaktır.

Korkmaz'a (2009) göre, Fukuyama, savaş sonrası toplumların yeniden yapılandırılmasında ve terör üreten merkezlerin ortadan kaldırılmasında devlet inşasını kaçınılmaz olarak görmektedir. Devlet inşasının ilk aşamasını, "çatışma sonrası yeniden yapılandırma" olarak adlandırmakta ve Afganistan, Kosova ve Somali gibi devletleri örnek göstererek, buralarda devlet tamamen çöktüğü için temelden başlayarak devletin yeniden inşa edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Eğer çöken devlet, Bosna'da olduğu gibi uluslararası yardımla ayakta durabilecek gibiyse, ikinci aşamanın gündeme geleceğini, bu aşamanın birinciden daha zor olduğunu ve amacın uluslararası yardım almadan o ülkenin ayakta durabilmesinin sağlanması olduğunu söylemektedir. Nihai olarak üçüncü aşamada, zayıf devletlerin güçlendirilmesinin hedeflenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Temel devlet işlevlerini yerine getirmekte zorlanan ülkelere, "işleyen bir devlet mekanizması kurulması" gerektiğini anlatan Fukuyama, Meksika, Peru, Kenya ve Gana'yı zayıf devletlere örnek olarak vermektedir.

Terörizm devlet inşa süreçleri önündeki önemli bir engel olarak artık çok taraflı bir işbirliğini gerektiren olgu karşımıza çıkmaktadır. Devletlerin çıkar alanlarındaki çatışma ise devletlerin teröre karşı işbirliğini zorlaştırmaktadır. Hatta bazı devletlerin, teröre destek verdiği, terör eylemlerini görmezden geldiği ya da teröre hoşgörü ile yaklaştığı göz önüne alınacak olursa terörle mücadelenin gerçekten de zor ve çok faktörlü bir alan olduğu ortaya çıkar. Bu durum devlet inşa süreçleri bakımından daha zor bir olgu olarak ifade edilebilir.

Terörizmin devlet inşa sürecini olumsuz etkilemesi dışında çevre ülkelere de zarar verdiğini görmekteyiz. Irak örneğinde anılan süreç yaşamaktadır. Irak'ta devlet inşa süreci devam etmektedir. Bu süreçteki aksaklıklardan yararlanan terör örgütü Irak'a konuşlanmış durumdadır. Buradan zaman zaman İran'a ama çoğunlukla Türkiye'ye saldırılar düzenlemektedir. Bu saldırıların rahatlıkla yapılmasında Irak'ta devlet inşa sürecinin devam

etmesinin, özellikle de Kuzey Irak'ta devlet otoritesinin Kandil Bölgesi'nde sağlanamamasının rolü büyüktür.

Irak'ta Devlet İnşa Süreci ve Terörle Mücadele

Irak sınırları emperyalist devletler tarafından çizilen ve dünyanın en büyük ve en çok etnik unsurdan meydana gelen ülkesidir (Hippler, 2005: 81). Durum böyle olunca ülke son derece kırılğan bir yapı meydana gelmiştir. Ayrıca Irak, sınırların emperyalist devletler tarafından suni olarak çizilmesi nedeniyle sürekli çatışma ve çatışma tehdidi altında olan bir ülkedir. 1980'da İran ile ve 1990'da da Kuveyt ile yapılan savaşın nedenlerinden biri de sınırların bazı yerlerde de tartışmalı olmasıdır.

İkinci Körfez Savaşı olarak isimlendirdiğimiz Irak'ın 2003'te işgali başlangıçta terörle mücadele, Kitle İmha Silahlarının imhası, insani müdahale, rejim değişikliği gibi bazı faktörlere dayanarak gerçekleştirilmiş bir askeri müdahaledir. Söz konusu askeri müdahale, uluslararası alanda ABD'nin oldukça eleştirilmesine neden olan, birçok yazar ya da devlet tarafından da meşru bulunmayan ya da meşruiyeti tartışmalı kabul edilen bir müdahaledir.

Hiplere (2005: 84) göre, ABD için Irak'a müdahaledeki baskın ve en önemli hedefler, Irak toplumunun entegrasyonu ve devlet aygıtının düzenlenmesi yeniden şekillendirilmesi değil, Irak'ın kontrol altında tutulması ve rejim değişikliğinin sağlanmasıydı. Ancak müdahaleden sonra devlet aygıtının çökmesi ve toplumdaki etnik ayrışmanın büyümesi, Irak için devlet inşa sürecini yaşamsal öneme sahip bir süreç haline getirdi.

Uzun yıllar boyunca politik yapıdan uzak tutulan ve nüfusun % 20'sini oluşturan Kürtler ile nüfusun % 60'ını oluşturan Şiiler olarak Irak muhalefeti, ABD'nin 2003 müdahalesine destek vermişlerdir (Arı, 2009). Müdahaleyi izleyen dönemde Kürtler ABD'nin Irak'ta kalmasını isterken Şiiler ise ABD'nin Irak'ı terk etmesini istemiştir. Dolayısıyla özellikle başlangıçta Irak muhalefeti ABD'yi büyük oranda desteklemesine ve bu desteğin bazı kesimlerce daha sonraları da devam etmesine rağmen ABD'nin devlet inşa süreci oldukça sorunlu olmuştur.

Irak için devlet inşa süreci bağlamındaki en önemli sorun alanlarından biri, ülkenin tek istikrarlı bölgesi denilebilecek olan Kuzey Irak kesiminin ya da Kürt Özerk Bölgesi'nin ülkeden ayrılma eğiliminde olmasıdır (Hippler, 2005, 87). Bölgesel Kürt Yönetimi zaman zaman Bağdat yönetimini bağımsızlık ilanı ile de tehdit etmekte ve Bağdat yönetiminin kendilerine daha fazla hak vermesini istemektedir.

ABD, bu işgal nedeniyle uluslararası kamuoyunda oldukça eleştirilmiştir. Irak müdahalesi ile ilgili olarak ABD'nin en çok eleştirildiği konuların başında, Kitle İmha Silahları'nın (WMD) Irak'ta bulunmadığının işgal sonrası anlaşılmasıdır. Irak işgal edildikten sonra rejimin, yetenezsiz, bozulmuş, bölünmüş olduğu ve ülkenin Kitle İmha Silahları (WMD) üretebilecek kapasite de olmadığı anlaşılmıştır (Fukuyama, 2007: 3). İşgal sonrasında, Irak müdahalesinde gerekçe olarak kullanılan, Irak'ta Kitle İmha Silahlarının varlığı iddiası, ABD istihbaratının tespit hatası olarak kabul edilmiştir. Bu iddiaya destek veren birçok düşünce kuruluşu da aynı yönde tespitlerin olduğunu dile getirmiştir. Hatta, savaş sonrasında dahi Irak'ın Kitle İmha Silahları programının ABD, bölge ve küresel güvenlik için kısa vadede olmasa da uzun vadede bir tehdit unsuru olarak ihmal edilemeyeceği de dile getiren bazı düşünce kuruluşlarının yine saptamalarda bulunduğunu görmekteyiz (Cirincione, Mathews, Perkovich ve Orton, 2004: 47).

Gerekçeleri ne olursa olsun, 2003'te yapılan müdahalenin en önemli sonucunun Irak'ta var olan devletin çökmesi olduğu söylenebilir. İşgal sonrası ülkenin alt yapısı ve devlet kurumları çökmüştür. Bu durum ABD öncülüğündeki koalisyon güçlerinin çözmesi gereken en acil ve zor sorun olmuştur.

Irak'ta öncelikli olarak gerçekleştirilmesi gereken olgunun devlet inşası olduğu ortaya çıkınca, devlet inşası önündeki engellerin kaldırılması gerekmektedir. Bu bakımdan devlet inşa süreci ve bu süreç önündeki en büyük engellerden biri olan terör eylemleri ve terörist gruplarla mücadelenin koalisyon güçlerinin öncelikli hedefi olduğu söylenebilir.

Irak'ın işgali sonrasında ABD için en acil gereksinimlerden birisi "Irakizasyon" sürecinin başlatılmasıdır (Hippler, 2005: 95). Tatmin edici düzeyde çalışmayan Irak güvenlik sisteminin "Irakizasyonu" ABD'nin kayıplarını ve maliyetlerini azaltacak ve Irak'ın inşasında yerli bir unsur olarak önemli rol alacaktır. Kaldı ki 2012'ye girdiğimiz bu günlerde işgalin ilk zamanlarına göre oldukça mesafe kat etmiş durumdadır. Özellikle polis gücü bakımından Irakizasyon sürecinin büyük mesafe kat ettiği, bu vesile ile de Koalisyon Güçlerinin şehirlerden çekilmeye başladı, asker sayısı azalttığı ifade edilebilir.

ABD tarihsel olarak birçok devlet inşa sürecini yürütmüş bir devlet olmasına rağmen, Irak'ta bu süreci yürütmekte zorlanmıştır. Irak'taki devlet inşa süreci, izlenen taktikler ve yaşanan sürecin zorluğu nedeniyle ABD ve Koalisyon güçleri için istisnai bir durumdur.

Ortadoğu bölgesi anlamında bölgesel güvenlik, Irak'ın yeniden yapılanması ya da yeniden inşası üzerinde yakından ve doğrudan ilişkilidir (Krause, 2005: 98). Aynen bunun gibi Irak'ın güvenliği de bölgesel güvenliği etkileme potansiyeline sahiptir. Bu nedenle Irak'ın içinde bulunduğu durum ya da Irak'ın yeniden inşası sadece Irak'ı ilgilendiren bir durum değildir. Bu sorunun bölgesel hatta küresel boyunun da olduğu ifade edilebilir.

Irak'ta devlet inşası bakımından önemli aşamalardan birisi hükümet kurmaktadır. Ancak Irak'ta devlet inşası sadece yeni bir hükümetin kurulmasını ifade etmemiş ve yeni bir hükümet kurulması ile de sona ermemiştir. Ayrıca Irak'ta devlet inşa süreci hükümet kurmakla beraber demokratikleşme sürecinin kurulmasını da gerektirmiştir.

Irak'ın savaş sonrası yeniden inşası için demokratikleşme sürecinin kurulması ile birlikte koalisyon güçlerinin çekilmesinden sonraki süreçte Irak halkının, demokrasiyi içselleştirmesi de son derece önemlidir. Devlet inşa için önemli olan bu süreçte, Irak'ta demokratik özgürlükler için, koalisyon güçlerinden ayrı olarak gücü elinde tutan Irak polis gücünün oluşturulması, halkın seçimlere katılması ve sivil toplumun ortaya çıkması gerekmektedir. Bu unsurlardan beklenen faydanın elde edilmesi ve başarı şansı Irak halkının bunları sahiplenme duygusuna bağlıdır. Bu duygu sonuçta hem meşruiyetin kaynağı olacaktır ve meşru bir düzen meydana getirecektir (Hafsteinsson, 2009). Sonuç olarak da Irak'ta devlet inşa sürecinde önemli bir aşama da kat edilmiş olacaktır.

Irak'taki devlet inşa sürecinin önemli aktörlerinden biri Birleşmiş Milletler Örgütü'dür. Birinci Körfez Savaşı'ndan (1990-1991) sonra Irak'ın silahsızlandırılması sorunu Irak ile Birleşmiş Milletler (BM) ve özellikle de Britanya ve ABD ikilisi arasında gerginliği tırmandıran unsur olmuştur. Bu durum aynı zaman da Irak halkı içinde ölçülmesi mümkün olmayan sıkıntıların doğmasının da nedenlerinden biridir (Saikal, 1999: 283). BM, Irak ile devam eden sorunlara rağmen açıkça askeri müdahale kararı almamıştır. Bunun üzerine ABD, Irak'taki süreci BM olmadan başlatmıştır. Ancak ABD, savaşın başında BM olmadan başlatmasına rağmen askeri müdahale sonrasındaki süreci BM olmadan sürdürememiştir. ABD, BM'yi özellikle insani yardım ve çatışmaların önlenmesi bakımından işgalden sonraki

dönemde sürecin içine çekmeye çalışmıştır. BM ise ilk başlarda yer almadığı bir sürece sonradan dahil olarak Irak'ta devlet inşaya destek vermektedir.

ABD, Irak işgalinden sonra güvenlik ve istikrarı sağlayarak Irak topraklarından çekilmeyi planlamıştır. ABD'nin işgal sonrasında egemenliği Irak'a devretmesi ile ilgili öncelikli üç aşamanın söz konusu olduğu söylenebilir (Sinkaya, 2006: 383). Irak'ın koalisyon güçleri tarafından işgal edilmesi sonrası aşama, ilk aşamadır ve 8 Haziran 2004'te egemenliğin Geçici Irak Hükümeti'ne verilmesi ile sona ermiştir. İkinci aşama ise 30 Ocak 2005'te ulusal meclis seçimlerinin yapılması ve Irak Geçiş Hükümeti'nin oluşturulması aşamasıdır. Bu aşamada 275 üyeli meclise milletvekili seçilmiş ve üç ay sonra 28 Nisan 2005'te kurulan hükümet yeni parlamento tarafından onaylamıştır. Kurulan hükümetin Başbakan'ı olan İbrahim Caferi Hükümetini "etnik, dini, coğrafi, politik çeşitliliğe ilaveten kadınların katılımından oluşan bir hükümet" olarak nitelemiştir (Herd, 2005: 2). Üçüncü öncelikli aşama ise Anayasa'nın Ekim 2005'te referanduma sunulması ve kabulüyle beraber 15 Aralık 2005'te yeni meclis seçimlerinin yapılmasına kadar olan aşamadır.

Bu öncelikli aşamaları izleyen dönemde üç önemli aşamanın ya da dönemin daha söz konusu olduğu söylenebilir. Bunlar; 2005'te başlayan ve 21 Ocak 2010'da sona ererek, yeni bir dönemi başlatacak olan dönem, 21 Ocak 2010'dan sonraki aşama ve Temmuz 2009'da ABD askerlerinin Irak şehirlerinden ve 2011'e kadar da tamamen çekilmesini içeren ve Irak ile ABD arasında imzalanan SOFA antlaşması ile öngörülen aşamadır.

Irak'ta bulunan 152 bin ABD askerinin ülkenin tamamından Antlaşmayla askerlerin Irak'tan çekilmesi çekilme süreci ve ülkedeki geçici mevcudiyetleri esnasındaki faaliyetleri karar altına alınmıştır (Akbaş, 2011: 247). ABD askerleri buna dayanarak 2011 yılı Aralık ayında Irak'tan ayrılmıştır. Bu ayrılışın ardından terör eylemlerinde bir artışın olduğu görülmüştür. Ayrıca ülkedeki mezhebe dayalı ayrımın derinleştiği de anlaşılmıştır. Irak Başbakan'ı Maliki her geçen gün İran'a daha yaklaşmış, Sünni eğilimli kişileri ise rejimden dışlamaya çalışmıştır. Yapılan seçimlerden sonra da uzun süre hükümet kurulamadığı için otorite boşluğu oluşmuştur. Maliki önderliğinde hükümet kurulmasına rağmen yeterli siyasi ve halk desteğini alamamasından ötürü politik ve sosyal çatışmalar yaşanmıştır. En nihayetinde bardağı taşıran damla, Cumhurbaşkanı yardımcısı Tarık el-Haşimi hakkında Irak Merkezi Cinayet Mahkemesi tarafından idam kararı alınması oldu. Bir avukat ve generalin ölümünden suçlu bulunan Haşimi, hükümet yetkilileri ile Şiileri hedef alan saldırıları düzenleyen ölüm timleri kurma ve yönetmekle suçlanmıştır. Alınan karar Irak'ta devlet inşa sürecini olumsuz etkilemiş, toplumsal ve siyasal bütünlüşmeyi sekteye uğratmıştır.

Bu süreçler yaşanırken, ekonomik sosyal ve kültürel boyutta birçok sorunla karşılaşmış ve birçok sorunun çözümü için mücadele verilmiştir denilebilir. Bu sorunlardan biri de terörist eylemlerdir. Terörist eylemler, Irak'ta gerçekleştirilmeye çalışılan devlet inşa sürecinin önündeki tek değil ama en önemli engellerden biridir.

Irak'ta yaşanan terör eylemlerinin kaynağı, etnik ve dinsel temelli örgütlerin eylemleridir. Bu örgütler ya da gruplar ulusal ya da uluslararası bağlantılarla hareket etmektedirler.

Etnik şiddet devletlerde devlet inşa sürecinin bir parçasıdır. Etnik şiddet, devletin hareket alanının sınırlamaya yönelik bir eylem olarak düşünülebilir ve bu sonucu da doğurabilir (Rear, 2008: 48). Bu nedenle devlet inşa sürecinde mücadele edilmesi gereken en önemli unsurlardan biri etnik kaynaklı şiddet veya terör eylemidir. Benzer şekilde dini

söylemlerle hareket eden terör örgütlerinin de bu süreci zora sokan eylemlerinin devlet inşa sürecini gerçekleştirmek üzere mücadele alanına dahil edilmesi bir zorunluluktur.

Irak'ın 2003'teki işgalinden beri çok sayıda isyan hareketleri ve terör eylemleri gerçekleşmiştir. 2005 yılında meydana gelen isyan hareketleri, koalisyon güçlerinden çok, Irak polis ve askeri tesislerini hedef almıştır. İsyancı gruplar tarafından adeta anahtar kurum olarak seçilen kurumlara intihar saldırıları düzenlenmiştir. Bu saldırıları gerçekleştiren gruplar, kendilerini Sünni-Şii ya da Sünni-Kürt gibi etnik ve dini gruplar olarak ifade etmişlerdir. Bu isyanlar ya da eylemler, dört eğilimi göstermektedir. Bu eylemler bu tür eylemlere girişenlerin, büyüme eğiliminde olduklarını, ideolojik meşruiyetlerinin doğasını, büyüyen finansal sürdürülebilirliklerinin olduğunu ve politik güçlerinin etkisi derecesini yansıtmaktadır (Herd, 2005: 2).

Irak'ta meydana gelen terör eylemleri veya terörist gruplar, hem Irak otoritelerini hem de Koalisyon güçlerini hedef aldıkları için, uzun zaman boyunca devlet inşa sürecinde sorunlar yaşanmıştır. Yaşanan bu terörist eylemler Irak'ta devlet inşa sürecini zora sokmuştur. Hatta denilebilir ki Irak'ta devlet inşa sürecini en çok zorlayan faktörlerin başında söz konusu terörist eylemler gelmektedir.

Terör olayları Irak'ta devlet inşa sürecini zora sokmakla beraber, bu durumun Irak'ı bu kadar etkilemesinin altında yatan nedenlerden birinin bizatihi devlet inşa süreci olduğu ifade edilebilir. Devletin inşa edilmemiş olması, dışarıdan müdahale ile devletin yıkılmış olması ve yine dışarıdan müdahale ile devletin inşa ediliyor olması nedeniyle terör olayları konusunda başarıyı zorlaştırmaktadır. Elbette terörle mücadele de başarısızlığın tek nedeni bölgeye ve bölge dinamiklerini yabancı olan unsurların terörle mücadeleyi yürütüyor olması değildir. Ancak yerel unsurların en azından bu mücadelenin başlangıç dönemlerinde mücadele eden unsurlar içine dahil edilmemiş olması başarıyı azaltmakta ve insan kayıplarını artırmaktadır.

Başta ABD olmak üzere, Koalisyon güçleri bölge dinamiklerini ve yerel coğrafyanın özelliklerini yeterince bilemedikleri, terörist grupların yerel ve uluslararası beşeri, ideolojik ve finansal kaynaklarının sürekli ve güçlü olması, Irak'ın kozmopolit etnik ve dinsel toplumsal yapısı ve bu yapının tarihsel süreç içinde birbiri ile geçmişte sorunlu ilişkiler kurması gibi unsurların Irak'ta terörle mücadelede başarıyı zorlaştırdığı söylenebilir. Durum böyle olunca Irak'ta yuvalanan ve buradan beslenen terör örgütleri eylemlerini Türkiye'ye de yansıtmaktadır.

Irak'ta devlet inşa sürecindeki başarı etkileyen faktörlerden biri de Koalisyon güçleri ile yerel güçler ya da partiler arasındaki güvensizliktir. Irak'ta uluslararası koalisyon güçleri ile yerel güçler ve partiler birbirilerine karşı güvensizlik içinde olduklarından dolayı yaptıkları pazarlıklarla, devleti yıpratmadan devletin yeniden inşasını ya da şekillendirilmesini gerçekleştirememektedirler (Kahler, 2009: 294). Bu durum da bir taraftan Koalisyon güçlerine karşı olan güvensizliği artırmaya devam ederken devlet inşa sürecini de daha da zorlaştırmaktadır.

Irak'ta terörist eylemler yapan grupları çeşitli kategorilere ayırarak değerlendirmek mümkündür. Eski Baas Partisi tarafları ve bu partinin yeni Sünni taraftarları, başka grupların arasına katılarak eski ayrıcalıklı konumlarını elde etmek, ekonomik ve siyasal güç kazanmak, ideolojik amaçlarını gerçekleştirmek üzere eylemler yapmışlar hatta intihar saldırıları düzenlemişlerdir.

Baas Partisi Irak'ın en köklü partisi olarak faaliyet sürdürmüştür. Kurulduğu günden beri de adeta devlet parti örtüşmesinin olduğu, partinin bir devlet organı gibi hareket ettiği de söylenebilir.

1968'den beri Irak'ta faaliyet sürdüren Baas Partisi'nin 2003 yılında, ülkenin 18 ilinde özel güvenlik, genel güvenlik, askeri istihbarat ve askeri güvenlik gibi alanlarda hizmet veren 500 bin elemanı olduğu (Braude, 2004: 48) düşünülecek olursa, Baas Partisi'nin eylem yapma gücü daha iyi ortaya çıkar.

Sünni Selefilerden ve Vehhabi militanlardan oluşan gruplar da bölgede terörist saldırılar düzenleyen gruplardandır. Ayrıca bu gruptakiler Şii gruplarla da çatışma içine girmişlerdir. Bir başka grupta 1990'larda Saddam'ın askeri güç uygulayarak büyümelerine olanak tanımadığı aşiret liderlerinin gruplarıdır. Dördüncü grup mafya ve organize suç örgütlerinden oluşan ve üyelerinin % 95'ini Iraklıların oluşturduğu gruptur. Beşinci grup ise uluslararası özelliğe sahip "cihat grupları" olarak nitelenebilecek gruptur. Bunlar Suudi Arabistan, Suriye, Mısır, Yemen, Cezayir gibi devletlerin uyrukluğunda olan ve çoğunlukla intihar bombacıları olan gruptur ki özellikle hem bu grup hem de Iraklılardan oluşan gruplar El Kaide'den ideolojik ve operasyonel destek almışlardır (Herd, 2005: 3). Bu gruplardan Sünnilere ait olan gruplar, genelde saldırılarını resmi görevli Şiiler, askeri personel, polis gücü ve ülkedeki yabancıları ülkeden çıkarmak amacına yönelik yoğunlaştırmıştır.

Şiiler, Irak'ın nüfus olarak en büyük kesimini oluşturmaktadır. Siyasal olarak da etkinliğinin en büyük olması muhtemel olan kesim de Şiilerdir. Şii liderler Mukteda es-Sadr (Mehdi Ordusu), Abdulaziz Hekim² ve Nəcəf'te yerleşik olan ve Iraklı Şiilerin en büyük lideri Ayetullah Ali Sistani'dir.

Söz konusu liderlerden özellikle Sistani'nin Irak'ta büyük bir etkisinin olduğunu söylemek gerekir ki bu etki sadece Irak ile de sınırlı değildir. Sistani'nin verdiği bir fetva veya dine ait bir söylem, sadece Irak'taki milyonlarca Şii'yi etkilemekle kalmamakta aynı zamanda, Körfez devletleri, Suudi Arabistan, Lübnan, Hindistan, Pakistan gibi ülkelerde de etkili olabilmektedir (Braude, 2004: 64).

Günümüzde, devlet inşanın başarısız olduğu ve sürecin etnik ve sekter anlamda bir bölünmeye doğru gittiği, Vietnam Savaşı ve sonrası yaşanan bir sürece benzer bir süreç yaşandığı, kendi kendini yönetme ve güvenlik sorunlarının meydana geldiği iddia edilmekte, diğer taraftan, Irak'taki yönetim değişikliğinin süren stratejik etkileri ve bunun Ortadoğu'daki diğer devletlerin demokratikleşmesine domino etkisi yapıp yapamayacağı tartışılmaktadır (Herd, 2005: 1). Irak ile ilgili yapılan bilimsel çalışmaları ya da bu konuda geleceğe ilişkin öngörülerini zorlaştıran en önemli faktör, Irak'ın sürekli ve hızlı bir şekilde değişebilen, istikrar kazanmayan siyasal ve sosyal yapıya sahip olmasıdır. Bu durum geleceğe dair umutları kırmakta, belirsizliği zamana yararak devam ettirmektedir.

Irak'ta devlet inşa süreci bakımından coğrafi olarak en az sorunlu bölge Kuzey Irak bölgesidir. Kuzey Irak, Türkiye için stratejik bakımdan önemli bir bölgedir. Kuzey Irak yönetimi özellikle ABD'nin bölgedeki varlığı ile birlikte Irak'tan bağımsız hareket etme eğilimini güçlendirmektedir (Keyman, 2006: 22). Bu bölge dışında Şiilerin bölgesi olan Güney Irak bölgesi de göreceli olarak daha az sorunlu bölgedir. Ancak başkent Bağdat ve çevresi ise hemen hemen her gün bir terör eylemine sahne olmakta, kamu binaları askeri ve güvenlik güçleri hedef alınmakta ve sivil halk yapılan bombalama ve intihar saldırıları sonucunda hayatını kaybetmektedir. Bu sürecin daha ne kadar süreceği ise belirsiz olmakla beraber en azından yakın bir gelecekte de değişmeyecek gibi görünmektedir.

² Irak İslami Yüksek Konseyi lideri Ağustos 2009'da ölünce yerine oğlu Ammar El Hekim geçti. İslami Dava Partisi'nin bir dalı olarak kabul edilir. Bedir tugayları ise Konseyin silahlı kanadıdır.

Irak'ta Yaşanan Sürecin Türkiye'ye Yansımaları

İkinci Körfez Savaşı'nın (2003) birçok siyasal sonucu olmuştur. Her şeyden önce Saddam Hüseyin'in baskıcı rejimi sona ermiştir. Irak'ta siyasal anlamda yeni bir yönetim ve yönetim anlayışı hakim olmuştur. Irak, 2005 yılında kabul edilen anayasa ile üniter yapıyı terk etmiş ve federal bir yapıya geçmiştir. Federal yapının sağlıklı işleyip işleyemeyeceği zaman içerisinde belli olacak olup, istikrar kazanamaması halinde bu durumdan sadece Irak değil, Ortadoğu bölgesi ve Türkiye'de olumsuz etkilenecektir.

Irak'ta başlatılan devlet inşa sürecinde yaşanan olumsuzluklar Türkiye'yi de olumsuz etkilemektedir. Birinci Körfez Savaşı sonrası yaşanan sığınmacı sorunu, Türkiye'ye büyük bir göç dalgasının yönelmesine neden olmuş ve Türkiye bu göçün siyasi, sosyal ve ekonomik en büyük yükünü çekmek zorunda kalmıştır. Beş yüz bine ulaşan sığınmacılar nedeniyle Türkiye'ye yapılan ekonomik yardımlar sadece sembolik denilebilecek düzeyde kalmıştır (Akbaş, 2011; 7). Bu durum Türkiye'yi özellikle ekonomik olarak büyük bir yük altına sokmuştur. Bu nedenle Türkiye İkinci Körfez Savaşı sonrasında da benzer bir göç ve güvenlik tehdidi ile karşı karşıya kalmış ve bu konuda çeşitli politik girişimlerde bulunmuştur.

Türkiye, Irak'ta yaşananlardan siyasal, ekonomik ve sosyal yönlerden etkilenmiştir. Söz konusu hususlar Türkiye'nin çıkarlarını olumsuz yönde etkileyen unsurlardır. Irak'ta meydana gelen federal yapı, Türkiye'de Irak'ın 2003 müdahalesi sonrası parçalanacağına dair kaygıları artırmıştır. Kuzey Irak'ta Bölgesel Kürt Yönetimi'nin 1992'de kurulması ve bu yapının 2003 müdahalesi sonrasında ABD'nin bölgedeki varlığı ile daha da güçlenmesi Türkiye'nin kaygılarını artıran önemli bir olgu olmuştur.

Irak işgali Türkiye'yi politik olarak önemli ölçüde etkilemiştir. Bu işgal Türkiye ile birlikte İsrail ve İran'ı da etkilemiştir. Türkiye'ye etkisi iç ve dış politika tercihlerini etkilemesi şeklinde olmuştur. Türk Hükümeti halkın çoğunluğunun işgale karşı olması ile birlikte ABD'nin Türk toprakları üzerinden Irak'a girmesine izin verilmesi baskısı ile karşılaşmıştır. Söz konusu iznin TBMM tarafından verilmemesi de hükümet üzerinde başkaca politik baskıları doğurmuştur (Owen, 2006: 221-222)

Irak'ta yerleşmiş bulunan terör örgütlerinden PKK ve El Kaide'nin Türkiye'de eylemleri olduğunu görmekteyiz. Ancak Türkiye için en büyük tehdit El Kaide'den öte, PKK terör örgütünden gelmektedir. Irak'ı karargah olarak belirleyen terör örgütü PKK'nın eylemleri Türkiye için başlı başına bir sorun kaynağıdır. 1984'ten beri Türkiye'ye karşı silahlı mücadele yürüten terör örgütü, siyasal ve ekonomik bakımdan Türkiye için çeşitli sorunların kaynağı olmuştur. Zaman içinde, İran Suriye, Rusya ile Yunanistan gibi bazı Avrupa devletlerinin desteğini alan hatta zaman zaman ABD tarafından da Türkiye karşı bir kart olarak kullanan örgüt ekonomik ve toplumsal taban oluşturarak girift bir sorun yumağı haline dönüşmüştür. Bu bağlamda en azından Türkiye'yi özellikle ABD ve Avrupa ülkelerine karşı dezavantajlı konumda bırakan örgüt, sosyal olarak da Kürt kökenli bazı Türk vatandaşlarını etkilemektedir. Kuzey Irak'ta yuvalanan örgüte askeri müdahale edilmesi bir iç ve dış politika konusu olmuştur. 1 Mart 2003'teki tezkerenin meclisten geçmemesi üzerine özellikle ABD ve Irak ile uzun zaman Kuzey Irak'a askeri operasyon yapılması konusunda uzlaşmaya varılamamıştır.

Türkiye Birinci Körfez Savaşı'nda 50 milyar dolar kaybeden bir ülke olarak 2003 müdahalesinde diplomatik ilişkilerini sıkı tutarak daha önce petrol ile ticari kaybı ve sığınmacı sorunu nedenleriyle yaşadığı ekonomik sorunları yaşamamaya çalışmış ve bu yönüyle istediği sonucu almıştır. Müdahale öncesinde ABD ile yapılan görüşmeler sonucunda istediği ekonomik desteği alamayacağını anlayan Türkiye, stratejik, siyasal ve kültürel unsurları göz önünde bulundurarak ABD'ye istediği askeri ve lojistik desteği vermemiştir.

ABD ile bu konuda yapılan müzakerelerde, Türkiye'ye 24-30 milyar dolar arası dolaylı yardım ve borç verilmesi teklif edilmiş, Kuzey Irak'ta Türkiye'nin "tampon bölge" kurmasına izin verilmiş ve iki ülke arasında askeri mutabakat zaptı imzalanmıştır (Çandar, 2004:47). Ancak bütün bunlar tezkerenin reddi ile birlikte rafa kaldırılmıştır. Bu durum Türkiye ve ABD arasında uzun yıllar onarılamayan bir sorun haline gelmiş ve iki ülke ilişkileri normalleşmemiştir. Ancak Türkiye, Birinci Körfez Savaşı ve sonrasında yaşadığı ekonomik sorunları da yaşamamıştır.

Türkiye bu süreçte Kuzey Irak'a askeri operasyon yapamamış ve PKK terör örgütünün eylemleri de artmıştır. Bu durum Türkiye'nin ABD ile ilişkilerini normalleştirme sürecine soktuktan sonra tekrar en önemlilerinden birisine "Güneş" adı verilen askeri operasyonların yapılmasıyla sonuçlanmıştır.

Irak'ın Süleymaniye kentinde Türk askerlerinin ABD askerleri tarafından tutuklanması ve 1 Mart tezkeresi olarak bilinen ABD'nin Kuzeyden Irak'a girmesine izin verilmesini isteyen tezkerenin red edilmesi Türkiye ile ABD'nin arasını açmıştır. ABD'nin fiilen Irak'ı hakimiyeti altında bulundurması zorunluluğu karşısında terör örgütüne karşı uzun süre operasyon yapılmamıştır. Kuzey Irak'a hava ve kara destekli operasyonun yapılamaması PKK'ya bölgede serbestçe hareket etme ve Türkiye'ye saldırılar yapmaya olanak tanımıştır. ABD ve Türkiye ilişkilerinin özellikle Obama döneminde normalleşmesi bu operasyonlara devamlılık sağlasa da terör eylemleri artmıştır.

Özellikle 2012 yılında, 1990'lı yıllardakinden daha çok olarak nitelenebilecek terör eylemi gerçekleştirilmiştir. Hatta PKK terör örgütü Şemdinli, Beytüşşebap gibi yerleşim bölgelerine saldırarak, alan hakimiyeti kurma niyetinde olduğunu göstermişse de bunda başarılı olamamıştır. Ayrıca terör örgütü Arap Baharı eylemlerinden esinlenerek, Suriye rejiminin desteğini hatta İsrail'in de desteğini alarak güçlenmeye çalışmış ve bir "Kürt Baharı" başlatmak istemiştir. Ancak bütün bu çabalardan istediği sonucu alamamakla beraber çok sayıda Türk askerinin ve sivilinin şehit olmasına neden olmuştur.

Olayın bir başka boyutu da Türkiye ile Kuzey Irak arasında özellikle inşaat ve ticaret alanında ticaretin gelişmesidir. Bölgesel yönetim ile Türkiye arasındaki ilişkilerin dengeli yürümesi halinde bu türden ekonomik ve ticari ilişkilerin gelişeceği öngörülebilir. Türkiye, Kuzey Irak için bir dışı açılma kapısıdır. Bu nedenle bu türden ilişkilerin gelişmesi Kuzey Irak için daha yaşamsal öneme sahiptir. Ayrıca Türkiye için Irak ile olan ticari ilişkiler de siyasal ilişkiler gibi önemlidir.

İkinci Körfez Savaşı, Türkiye'de petrol fiyatlarını, toptan eşya fiyatlarının yükselmesine neden olmuştur. Diğer taraftan Irak'a müdahale yapılması ile birlikte, Türkiye'de turizm sektörü zarar görmüş, otel rezervasyonlarında iptalleri yaşanmış ve Irak'a mal veren firmalar paralarını tahsil edememiştir (Şimşek, 2005; 91).

Ayrıca PKK terör örgütünün Türkiye'de iç politikada etkin olmak üzere bazı politikalar izlediği de bilinmektedir. Kürt kökenli Türk vatandaşları üzerinden devlet aleyhinde söylemler gerçekleştirerek kendi meşruiyeti sağlamaya ve kendisine taban kazanmaya çalışmaktadır.

Irak etnik, kültürel ve tarihsel bakımlardan Türkiye ile çok benzer özellikler taşıyan, birbiri ile sosyal ekonomik, siyasal bağları bulunan bir ülkedir. Bu nedenle Irak'ta meydana gelen olaylar Türkiye'yi de ilgilendirmekte ve etkilemektedir. Bu durum terör gibi devletlerin geleceğini ilgilendiren hususlarda daha önem arz etmektedir.

Sonuç

Devlet inşa süreci uzun soluklu bir süreçtir. Bu süreç sosyal ekonomik, askeri siyasal, toplumsal boyutu olan ve bunların da sadece ulusal değil uluslararası ölçekte ele alınmayı gerektiren bir husustur. Bu süreç dünyada çoğunlukla askeri müdahaleler yoluyla işletilmektedir.

Irak, 2003'te Koalisyon güçlerinin müdahalesi sonucunda devlet mekanizması çökmüş bir devlettir. Ülkede devlet inşa sürecini başlatan ABD'dir. ABD, süreci tek başına götürmeyeceğini anladığı durumda yanına diğer devletleri ve sonradan da BM'yi almıştır. Irak'ta günümüzde istenilen başarının sağlandığını söylemek mümkün değildir. Irak'ta devlet inşanın devam ettiği, belirli bir ilerleme de sağlandığını söylemek mümkün ise de sürecin hala belirsizlikleri içerdiğini de söylemek gerekir.

Irak'ta devlet inşa süreci, hükümetin kurulması özelinde işlemeye başlamış olup, sosyal, ekonomik ve politik diğer süreçlerle devam etmektedir. Irak'taki devlet inşa süreci, kozmopolit etnik ve mezhep yapı nedeniyle önemli engellerle karşılaşmaktadır. Bu süreci en çok zorlayan unsurların başında da terör gelmektedir. Irak'taki terör örgütleri uluslararası kökleri olan, toplumsal taban bulan ve tarihi geçmişleri olan örgütlerdir. Bu örgütler eylemleriyle Irak'taki sürecin olağan işlemlerini ve Irak'ın normalleşmesini engellemektedirler.

Irak'ta meydana gelen olayların ya da Irak'ın geleceğinin politik, sosyal ve ekonomik sonuçları vardır. Irak'ta yaşananlar yerel, bölgesel ve hatta küresel ölçekte etkiler doğurabilir. Bu durum bölgenin stratejik öneminden ve özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Özellikle bölgede petrolün varlığı, bölge üzerindeki çıkar gruplarının, bölgesel ve küresel aktörlerin bölge üzerinde bir takım eylemler yürütmesinin en önemli nedenlerinden biri olarak ifade edilebilir.

Türkiye ve Irak tarihsel, ekonomik, politik ve sosyolojik bağları da olan sınır komşusu ülkelerdir. PKK terör örgütünün Kuzey Irak'ı mesken tutarak, buradan Türkiye yönelik terör eylemleri düzenlemesi, Türkiye için çözülmesi zorunlu olan bir güvenlik sorunudur. Bu örgütün yanı sıra El Kaide gibi örgütlerin de bölgedeki varlığı Türkiye'nin güvenliği için bir tehdit kaynağıdır. Ayrıca Kuzey Irak ve Irak Merkezi yönetimlerinin geleceğe yönelik politikaları ve hedefleri de Türkiye'nin çıkarlarını etkileyebilmektedir. Bu nedenlerden dolayı Türkiye, Irak'ta yaşananlardan doğrudan etkilenmektedir. Ayrıca Irak'ın varlığının devamı ve toprak bütünlüğünün korunması, Türkiye'nin öncelikli dış politika hedefleridir. Türkiye'nin izleyeceği rasyonel ve tutarlı politikalarla Irak'ta yaşananların Türkiye üzerindeki etkisi minimize edilebilir.

Irak'taki devlet inşa sürecinin uzun sürmesi, sadece Irak üzerinde değil, aynı zamanda bölge ve Türkiye üzerinde de olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenle Irak'ta devlet inşa sürecinin hızlı ve sağlıklı işlemesi Türkiye'nin de çıkarıdır. Bölgedeki güç ve otorite boşluğu, terör örgütüne eylem olanağı sağlamaktadır. Bundan da devlet inşa sürecinin terörle mücadele için bir olumsuz durumu yansıttığı sonucu çıkmakta ve Irak'taki devlet inşa sürecinin Türkiye üzerinde, ekonomik, politik, askeri ve toplumsal etkilerinin olduğu anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- AKBAŞ Z., (2011), *Irak Sorununun Uluslararası Boyutu ve Türkiye*, Barış Kitap, Ankara
- ARI T. (2009), "Middle East And World", <http://www.tayyarari.com/download/beykent.doc> (20 Kasım 2009)
- BRAUDE J. (2004), *The New Iraq: Rebuilding the Country for Its People, the Middle East, and the World*, Basic Books, New York.
- CİRİNCİONE J., MATHEWS J., T., PERKOVICH G., ORTON A. (2004), *WMD in Iraq: Evidence And Implications*, Carnegie Endowment for International Peace, Washington.
- ÇANDAR C. (2004), "Turkish Foreign Policy And The War On Iraq", Leonore G. Martin ve Dimitris Keridis (Ed.), *The Future Of Turkish Foreign Policy*, The MIT Press, Cambridge, ss.47-60.
- DOBBİNS J, JONES SETH G., CRANE K., DEGRASSE B., C. (2007), *The Bigginers Guide To Nation-Building*, Santa Monica, www.rand.org/pubs/monographs/MG557 (10 Eylül 2009).
- FRİTZ V. and Menocal Alina R. (2007), *Understanding State Building From a Political Economy Perspective: An Analytical and Conceptual Paper on Processes, Embedded Tensions and Lessons for International Engagement*, Overseas Development Institute, <http://www.odi.org.uk/resources/download/1340.pdf> (30 Aralık 2009)
- FUKUYAMA, F. (2006), *Nation-building: Beyond Afghanistan and Iraq*, Francis (ed) Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- FUKUYAMA F. (2007), "The Challenges of Uncertainty: An Introduction", Fancis Fukuyama (Ed.) *Blinside: How to Anticipate Forcing Events and Wild Cards in Global Politics*, Brooking Instituton Press, Washington, ss.1-6.
- HAFSTEİNN H., (2009), "State Building In Iraq", www.du.edu/korbel/hrhw/digest/reconstruction/iraqstate.pdf (28 Ekim 2009)
- HERD, GRAEME P. (2005), *Weak Authoritarianism and Iraqi State Building*, Conflict Studies Research Centre, 2005, <http://www.comw.org/warreport/fulltext/0510herd.pdf>, (20 Ekim 2008).
- HİPPLER J. (2005), "Nation-Building By Occupation? The Case Of Iraq", Jochen Hippler (Ed.), *Nation-Building: A Key Concept For Peaceful Conflict Transformation?*, Pluto Press, London, ss.81-96.
- KAHLER M. (2009), "Statebuilding after Afghanistan and Iraq", Roland Paris and Timothy D. Sisk (Ed.), *The Dilemmas of StateBuilding: Confronting the Contradictions of Postwar Peace Operations*, Routledge, London and New York. ss.28-303.
- KEYMAN, F. (2006), "Türkiye, Dış Politika ve Orta Doğu'nun Yeniden Yapılandırılması", *Avrasya Dosyası*, Cilt: 12, Sayı:2, Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos 2006, ss.5-24.
- KORKMAZ A. (2009), "Fukuyama'nın Yeni Tezi: "Devlet inşası...", <http://www.tasam.org/index.php?altid=1218> (9 Kasım 2009).

- KRAUSE K, (2005), “State-Making and Region-Building: The Interplay of Domestic and Regional Security in the Middle East” Zeev Maoz, Emily B.Landau ve Tamar Malz (ed.), *Building Regional Security in the Middle East: International, Regional and Domestic Influences*, Jaffee Center for Strategic Studies, Frank Cass, London, ss. 98-125.
- LAKHDAR B. (2007), *State Building In Crisis And Post-Conflict Countries*, Vienna, <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UN/UNPAN026305.pdf> (28 Aralık 2009).
- OWEN, R. (2006), *State, Power and Politics in the Making of the Modern Middle East*, Third Edition, Routledge, London and New York.
- REAR M. (2008), *Intervention, Ethnic Conflict and State-Building in Iraq: A Paradigm for the Post-Colonial State*, Routledge, New York.
- SAİKAL A. (1999)“İraq, UNSCOM and the US: A UN Debacle?” *Australian Journal of International Affairs*, Vol. 53, No. 3, 1999, ss.283-294.
- SİNKAYA, B. (2006), “II: Körfez Savaşı Sonra sı Irak'ta Yönetimin Yeniden Tesisi”, Mehmet Şahin ve Mesut Taştekin (Ed.), *II. Körfez Savaşı*, Platin Yayınları, İstanbul, ss.381-404.
- ŞİMŞEK E. (2005), *Türkiye'nin Ortadoğu Politikası*, Kum Saati Yayınları, İstanbul.
- WATSON A. C. (2008), *Nation-Building Operations: A Reference Handbook*, Praeger Security International, Westport.